

Inspireren

Ondersteunen

Uitdagen

Cognitief talent in Vlaanderen: resultaten van het Talent project

Prof. Karine Verschueren & Dr. Jeroen Lavrijsen (KU Leuven)

Studiedag Talent koesteren en uitdagen, 29 September 2021

TALENT

TALENT

Onderwijs en zorg voor cognitief
begaafde kinderen en jongeren
versterken en evidence-base
vergroten

Verschillende partners

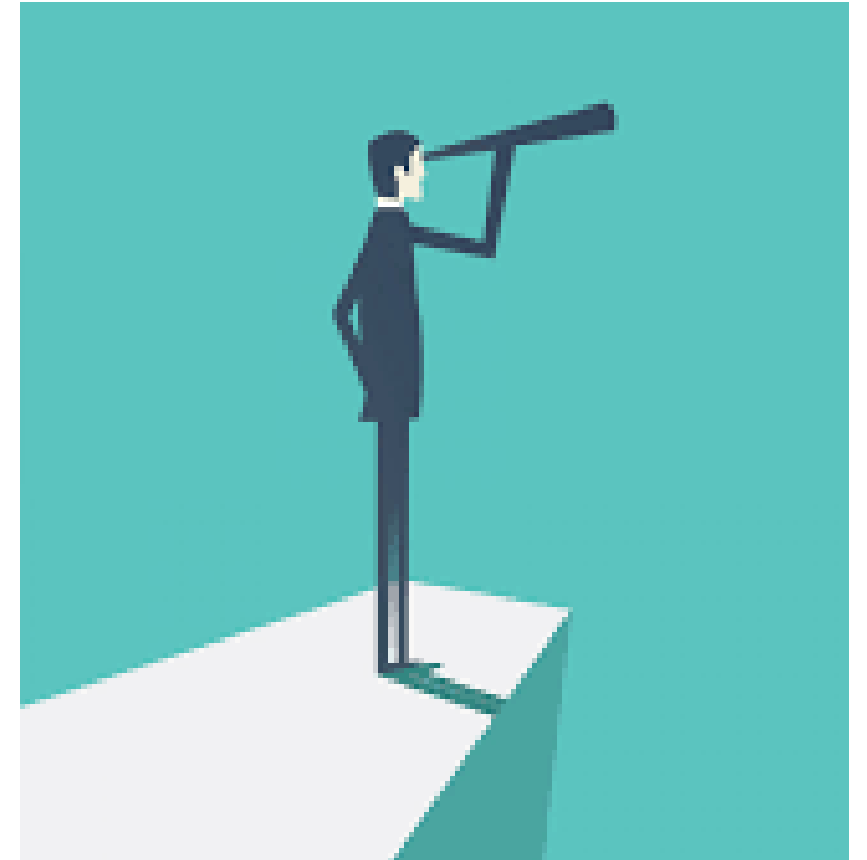

Onderzoekslijnen

- Longitudinaal onderzoek (ong. 10.000 leerlingen samen)
- Interventiestudies
- Reviewstudie
- Kwalitatief onderzoek

Overzicht

- Wat is cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling?
- Cognitieve begaafdheid herkennen in de klas
- Kwetsbaarheidsfactor voor psychische problemen?
- Onderpresteren en demotivatie bij cognitief begaafde leerlingen
- Hoe kunnen we cognitieve talentontwikkeling ondersteunen?
- Valorisatie

Wat is cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling?

Verschillende domeinen van begaafdheid

Talentontwikkeling

Cognitieve
vaardigheden

Leerprestaties

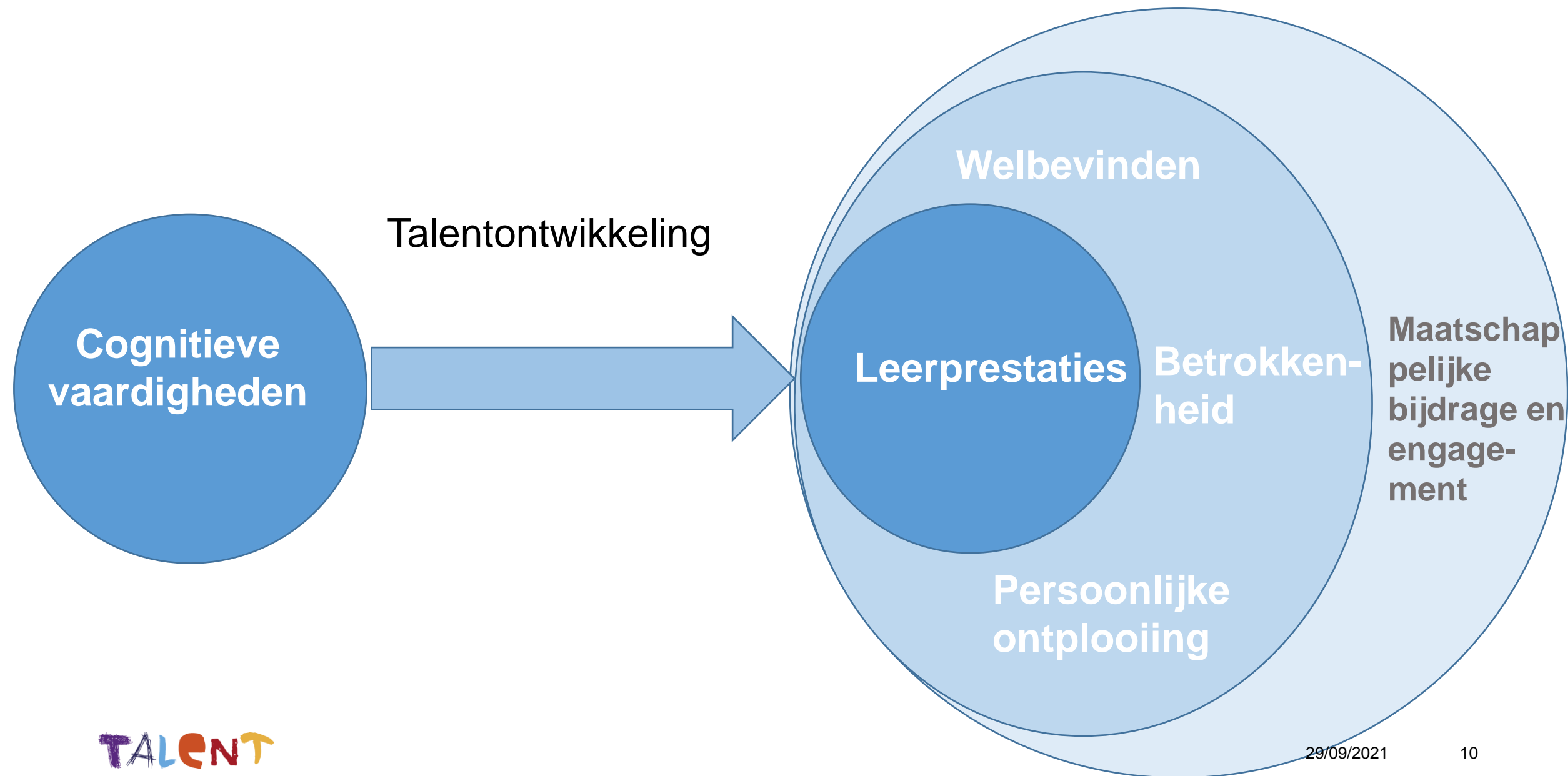
Cognitieve
vaardigheden

Talentontwikkeling

Leerprestaties
Betrokken-
heid

Welbevinden

Persoonlijke
ontplooiing

Cognitieve
vaardigheden

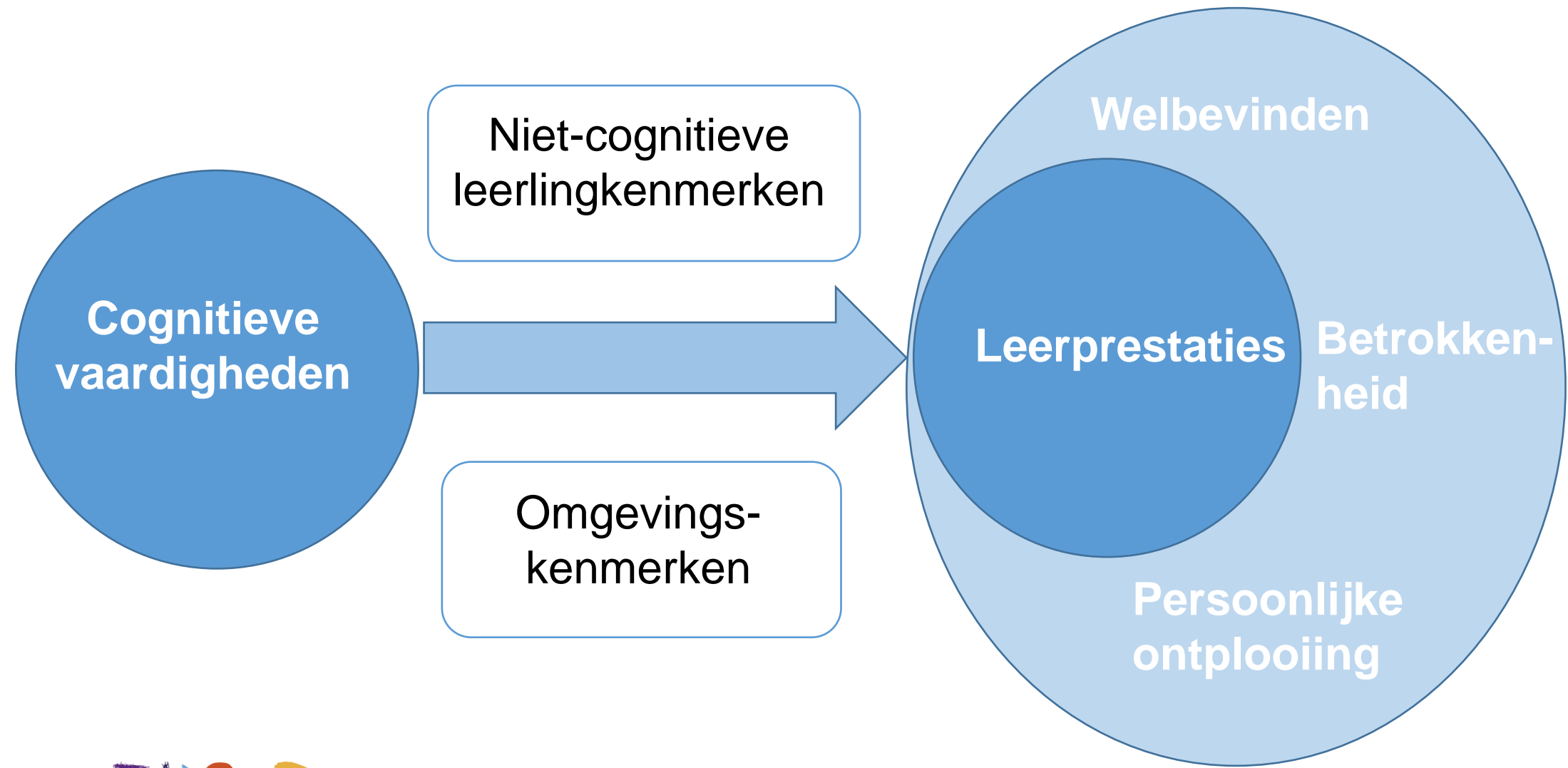

Leerprestaties

Betrokken-
heid

Welbevinden

Persoonlijke
ontplooiing

Cognitief begaafde leerlingen

Leerlingen met **sterke cognitieve vaardigheden**, die al dan niet tot uiting komen in sterke leerprestaties onder invloed van niet-cognitieve leerling- en/of contextkenmerken

↓
TALENT: top 10% in
vergelijking met
leeftijdgenoten

↗
↘
Zeer/hoogbegaafd
(IQ 130 of meer)

Begaafd (IQ 120 -
130)

Cognitief sterk functionerende leerlingen

Leerlingen met **sterke cognitieve vaardigheden**, die al dan niet tot uiting komen in sterke leerprestaties onder invloed van niet-cognitieve leerling- en/of contextkenmerken

+

Leerlingen met **sterke leerprestaties** (bv. in taal, wiskunde), ongeacht hun onderliggende cognitieve vaardigheden of capaciteiten

Cognitieve begaafdheid herkennen in de klas

Zicht krijgen op cognitieve begaafdheid

- Zicht krijgen op cognitief **potentieel** is niet gemakkelijk
 - Scholen kennen de *prestaties* van leerlingen
 - Maar: sterk *potentieel* vertaalt zich niet altijd in sterke prestaties
 - Dus: ook kijken naar meer indirecte aanwijzingen (diepgaande vragen, scherpzinnig inzicht, ...)
 - Buitenlands onderzoek: leerkrachtbeoordeling van intelligentie van leerling hangt sterker samen met rapportcijfers dan met eigenlijke intelligentie
- Wat leert de Talent-studie?
 - Studie bij 3.409 leerlingen, 166 klassen, 27 scholen, doorheen 1^e graad secundair

Wat leert de Talent-studie?

- Aan de titularis van elke klas werd gevraagd die leerlingen te noemen die volgens hem/haar over **sterke cognitieve vaardigheden** beschikten
 - Explicitering: “Het gaat om het potentieel (de intelligentie) van leerlingen, tot wat ze in principe in staat zouden moeten zijn, ongeacht de werkelijke schoolse prestaties”
- Statistisch model: kans dat leerling als begaafd genomineerd werd voorspellen o.b.v.
 - IQ-score
 - Rapportcijfers
 - Geslacht
 - SES (ouderlijk opleidingsniveau)
 - ...

Wat leert de Talent-studie?

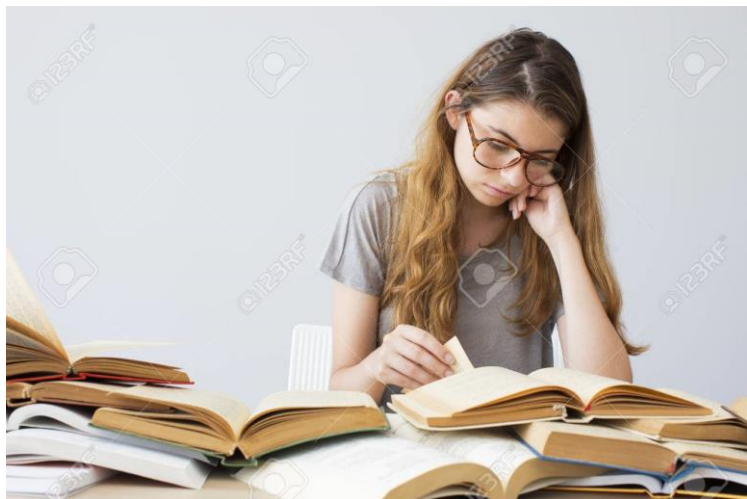
1. Rapportcijfers bepalen of leerling als begaafd wordt gezien, méér dan IQ-score

- Dat is niet onlogisch
- **MAAR onderpresterende leerlingen** worden dus mogelijk over het hoofd gezien
 - O.a. leerlingen met laag opgeleide ouders werden hierdoor minder snel als begaafd herkend dan (even intelligente) leerlingen met hoog opgeleide ouders
- Uit Talent bleek verder dat ouders, iets beter dan leerkrachten, beseffen wanneer een leerling niet naar zijn/haar mogelijkheden presteert

Wat leert de Talent-studie?

2. Meisjes beduidend minder vaak als cognitief begaafd gezien dan (even intelligente) jongens

Mogelijke verklaringen?

“Hard werk” vs. “aangeboren talent”?

Zichtbaarheid & competitiedrang?

Hoe zicht krijgen op begaafdheid?

- Bewust worden van de factoren die oordeel mogelijk kleuren - en van “verborgen talent”

- Screeningsinstrumenten gebruiken

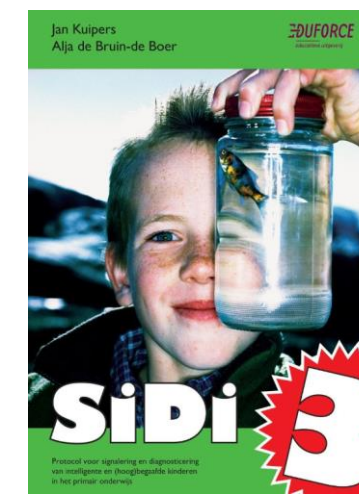
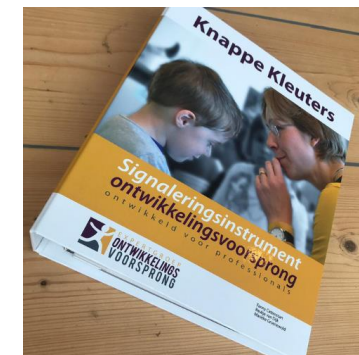
www.projecttalent.be/thema/signaleren-en-diagnostiek

**Sessie 1.4. Signaleren van
cognitief talent op school**
Sabine Sypré

TALENT

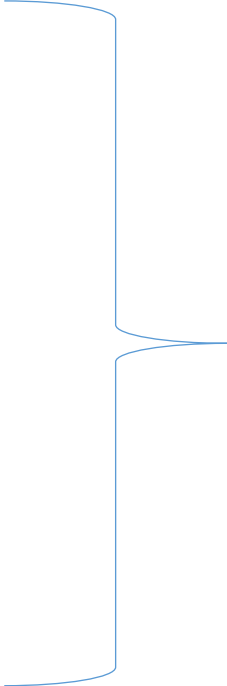
H4. Signaleren van
cognitieve
begaafdheid binnen
een geïntegreerd
beleid op
leerlingenbegeleiding
Sabine Sypré, Karine Verschueren,
Elke Struyf

Kwetsbaarheidsfactor voor psychische problemen?

Geen verhoogd risico voor psychische problemen

- Gedragsproblemen
- Emotionele problemen
- Angst
- Piekeren
- Faalangst
- Zelfkritisch perfectionisme
- ...

Geen verschillen of
betere scores
voor cognitief begaafde jongeren

~ internationaal onderzoek (Francis, Hawes, & Abbott , 2016;
Martin, Burns, & Schonlau , 2010)

Waarom dan toch dit idee
bij hulpverleners,
leerkrachten, ...?

Leerlingen met label of diagnose
hebben gemiddeld wel meer
psychische problemen

Meest zichtbaar maar niet
representatief

Sociale relaties met leeftijdgenoten

- Aandachtspunt
- Met name vanuit de beleving van de jongere zelf
- Contact met 'gelijkgestemden'

Sociale relaties met leeftijdgenoten

Zijn begaafde leerlingen de vreemde eend in de bijt? Sociale relaties van cognitief begaafde leerlingen.

Nina Steenberghs & Karine Verschueren (KU Leuven)

Kanttekening

Gemiddelde verschillen of groepsverschillen

- ✓ Individuele cognitief begaafde leerlingen kunnen wél psychische problemen hebben
- ✓ Lang niet alle cognitief begaafde leerlingen ervaren sociale problemen

➔ Grote verschillen op sociaal-emotioneel vlak BINNEN de cognitief begaafde groep

Onderpresteren en demotivatie bij cognitief begaafde leerlingen

Onderpresteren

- Schoolloopbanen in kaart gebracht o.b.v. data uit SiBO-studie:
 - sinds 2003 worden leerlingen gevolgd doorheen lager, secundair en hoger onderwijs
- Van de begaafde leerlingen ($IQ \geq 120$)...
 - bleef er 10% zitten in lager en secundair onderwijs
 - studeerde 18% af in een niet-aso-richting
 - kampte 39% met studievertraging in het hoger onderwijs (3 jaar na SO)

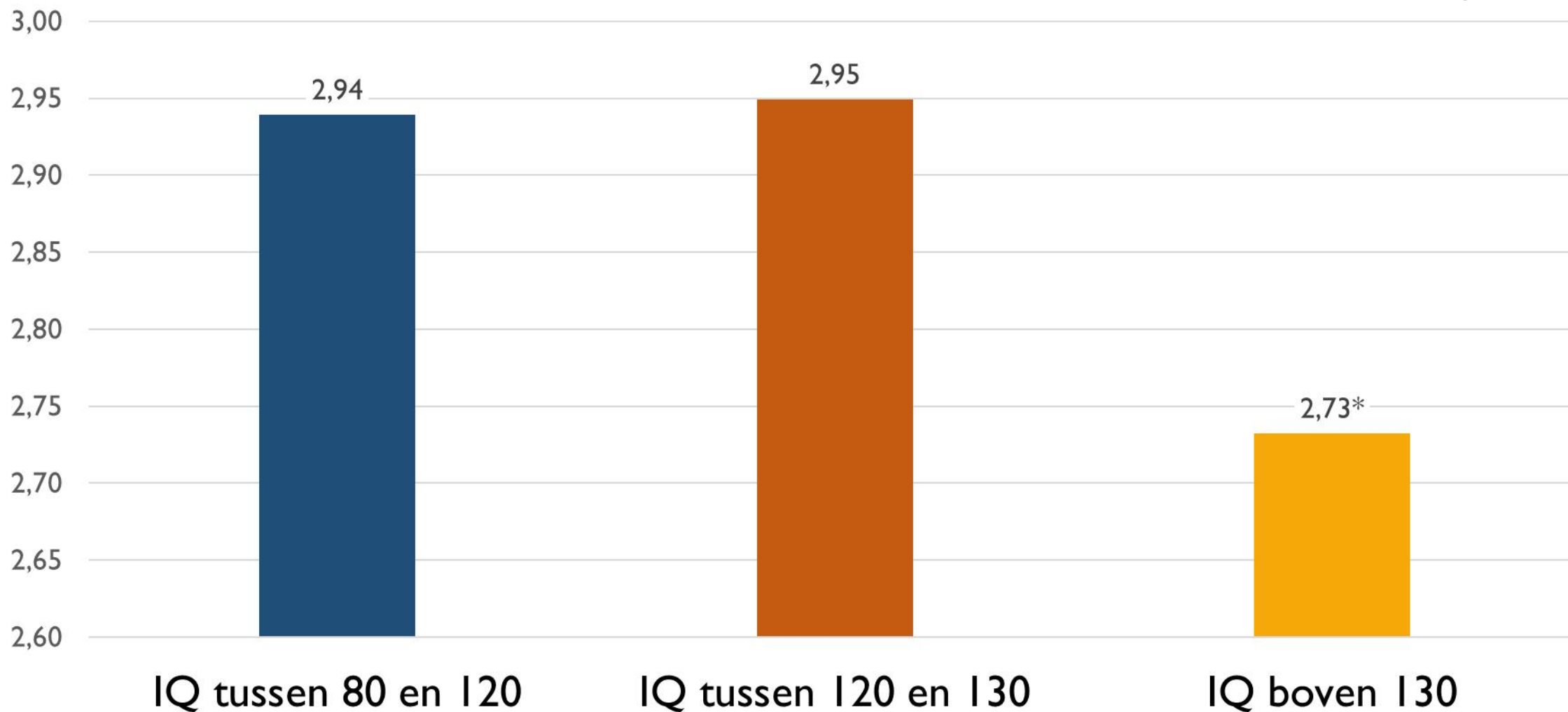
Oorzaken van dit onderpresteren?

- Veel mogelijke factoren spelen een rol (zie verder)
- Maar **demotivatie** doorgaans gezien als een cruciaal element
- Wat zegt Talent?
 - Leerlingen stellingen voorgelegd over de mate waarin ze graag naar school gaan, energie ontnemen aan hun schoolwerk, ...
 - Antwoorden van gemiddelde begaafde (IQ 80-120), begaafde (IQ 120-130) en hoogbegaafde leerlingen (IQ 130+) met elkaar vergeleken

Flow - energie

TALENT

Bv. "Als ik 's ochtends opsta, heb ik zin om naar school te gaan." [1-5]

Data: TALENT, Wave I. Waarden gecorrigeerd voor geslacht. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Motivatieprofielen van begaafde leerlingen

- Gevoel van demotivatie bij sommige begaafde leerlingen
- Deze demotivatie kan op verschillende manier ontstaan
- In Talent vonden we **twee onderscheiden profielen** van begaafde leerlingen met een verhoogd risico op demotivatie en onderpresteren

Profiel 1

Gebrek aan uitdaging

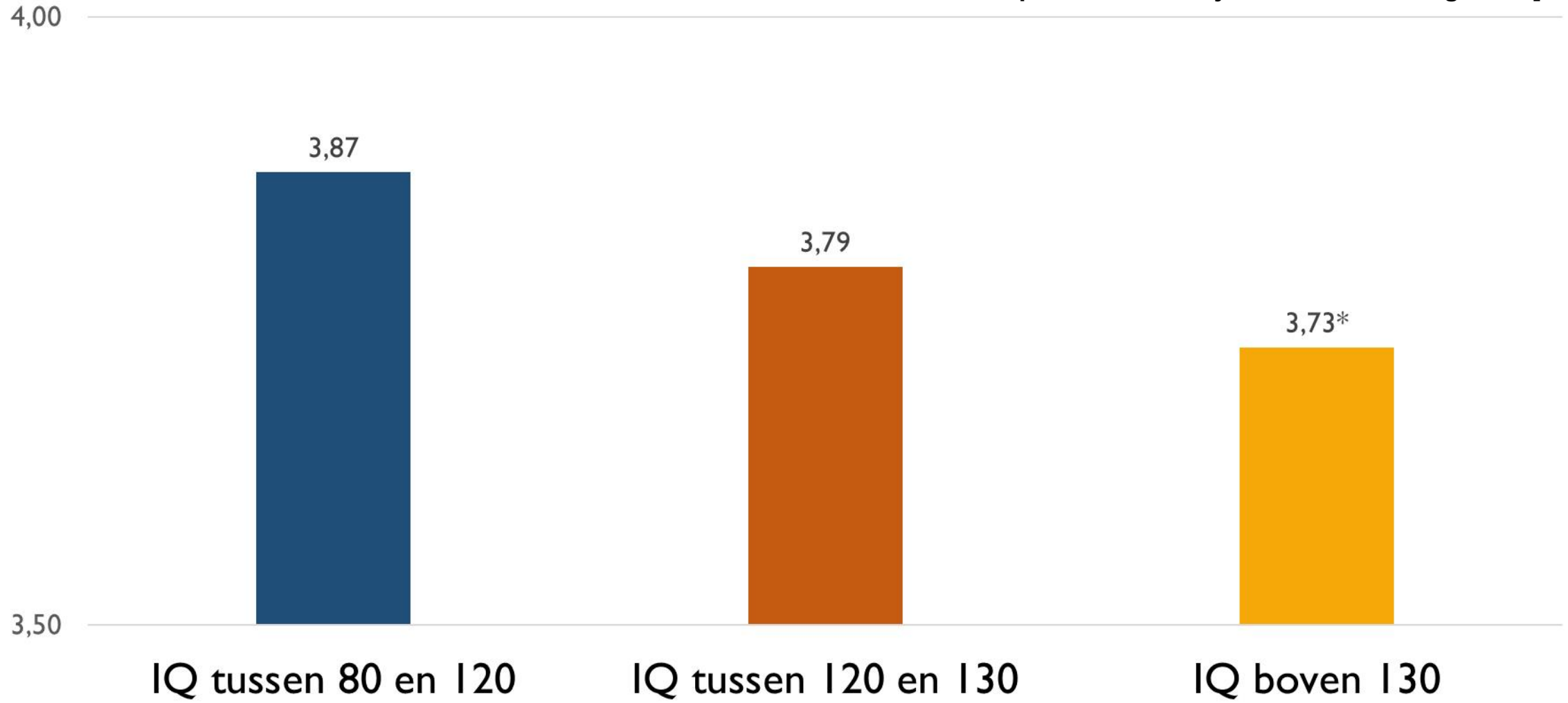

Lage waardering van
schoolwerk

Ervaren uitdaging

TALENT

Bv. "De lessen op deze school zijn voldoende uitdagend." [1-5]

Data: TALENT, Wave I. Waarden gecorrigeerd voor geslacht en SES. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Gevolg?

Risico dat leerlingen die hun schoolwerk als “bezigheidstherapie” zijn gaan zien, volledig afhaken & gaan onderpresteren

WINNER

Profiel 2

Zelfwaarde gebaseerd op “begaafde identiteit”;
uitdaging als bedreiging

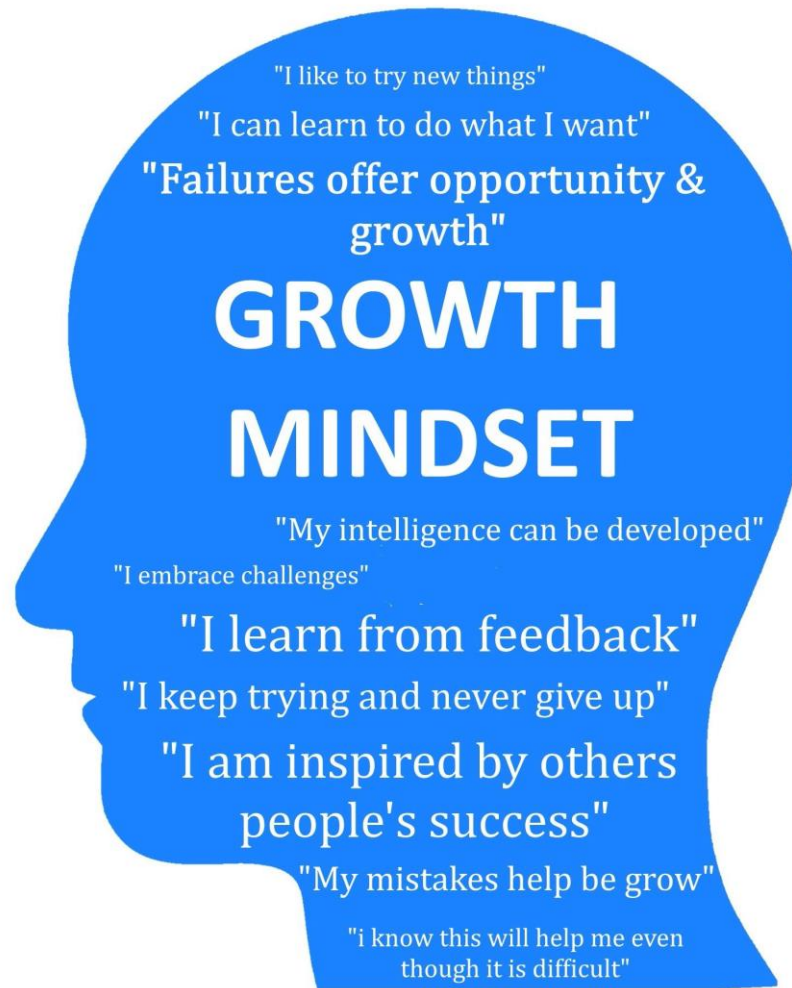
Steeds de beste/slimste (moeten) zijn

YOU ARE SO SMART

TALENT

Weinig
ervaring met
falen...

En dus ook
met groeien

Uitdaging als bedreiging

→ Uitdaging niet gezien als kans om te groeien, maar als een **bedreiging voor het ego**

Toenemende uitdaging (bv. in het secundair)

Misschien ben ik toch niet hoogbegaafd...

Mogelijke reactie:
zelfsabotage
("niet geprobeerd hebben is minder erg dan falen")

Samengevat: twee types onderpresteerders

- Talent-studie: van de begaafde leerlingen zat
 - 17% in profiel 1: lage waardering schoolwerk
 - 16% in profiel 2: uitdaging als bedreiging ego
- Leerlingen in deze profielen waren inderdaad minder betrokken bij school en presteerden minder goed
- **! De rest van de begaafde leerlingen (67%) behoorde tot adaptieve profielen. Er zijn dus ook veel goed functionerende begaafde leerlingen!**

H3. De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerlingen

Bart Soenens, Maarten Vansteenkiste, Michiel Boncquet, Sabine Sypré, Jeroen Lavrijsen, Karine Verschueren

Sessie 1.1.
Motivatieprofielen bij cognitief begaafde leerlingen
Alicia Ramos

Kunnen we er ook iets aan doen?

De TALENT-interventies

- Twee interventies ontwikkeld, elk gericht op een essentieel ingrediënt van de twee demotivatieprofielen
 1. verhogen van waardering van schoolwerk
 2. stimuleren van 'growth mindset'
- Gemeenschappelijke opzet
 - Online format (45 minuten)
 - Video's met psycho-educatie (wetenschappelijke onderbouwing)
 - Getuigenis van een leeftijdsgenoot
 - Schrijfoefeningen

Effectiviteit van deze interventies

- Interventies getest bij 265 leerlingen (3^e jaar secundair)
 - **Mindsetinterventie:** daling fixed mindset
 - **Waardeninterventie:** geen algemeen effect (meer nodig?)
- Interventies weldra beschikbaar op www.projecttalent.be
- Deze interventies waren laagdrempelig en breed uitrolbaar.
- Voor leerlingen met ernstige motivatieproblemen werden ook twee **intensieve individuele trajecten** ontwikkeld (onder begeleiding van getrainde coaches).
- Effectiviteit hiervan wordt nog onderzocht

H8. Motivationale interventies bij cognitief begaafde leerlingen

Bart Soenens, Maarten Vansteenkiste, Michiel Boncquet, Sabine Sypré

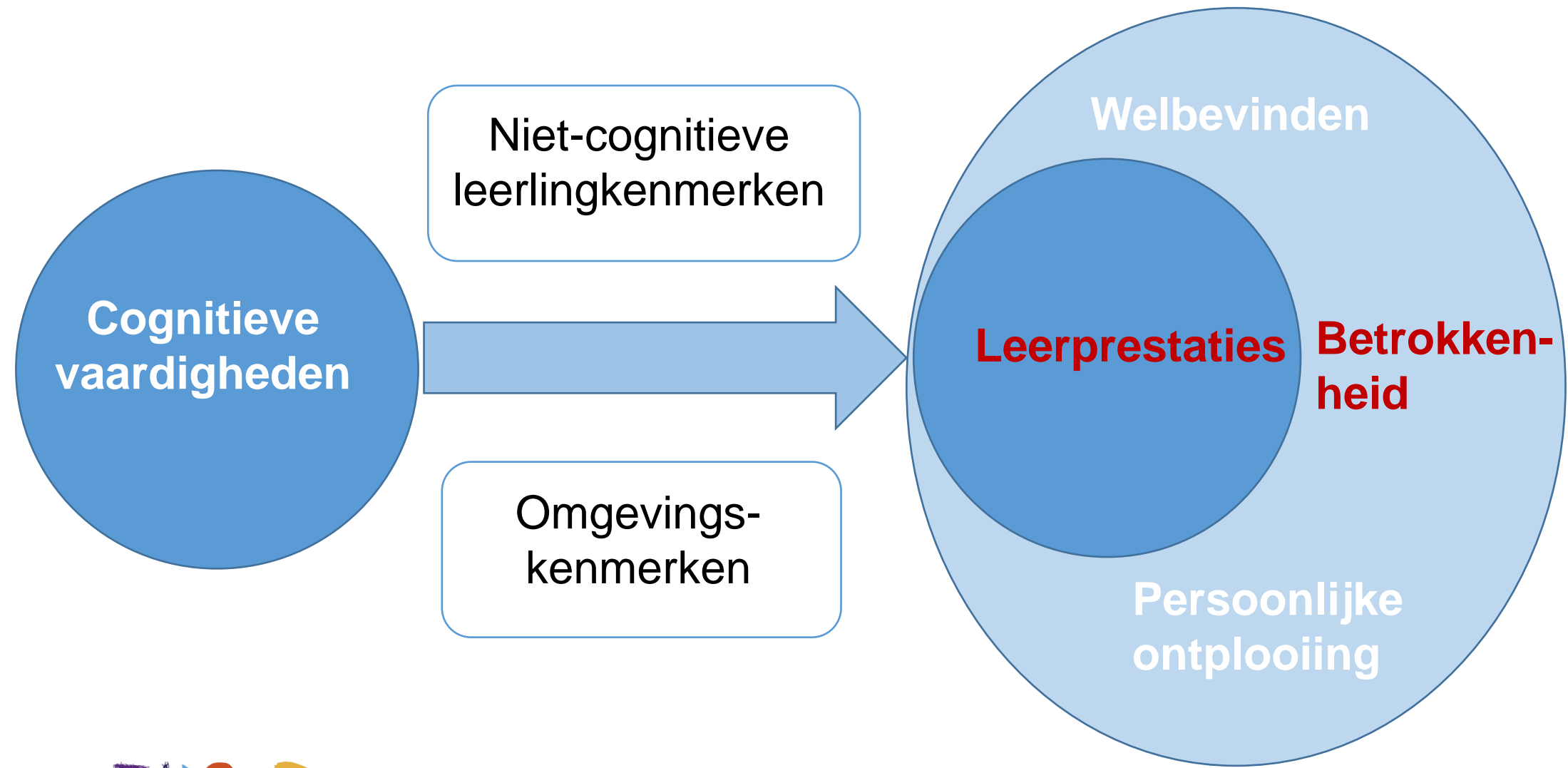
Sessie 2.1.

Over de werkzaamheid van interventies bij cognitief begaafde leerlingen

Maarten Vansteenkiste, Sabine Sypré & Michiel Boncquet

Hoe kunnen we cognitieve talentontwikkeling ondersteunen?

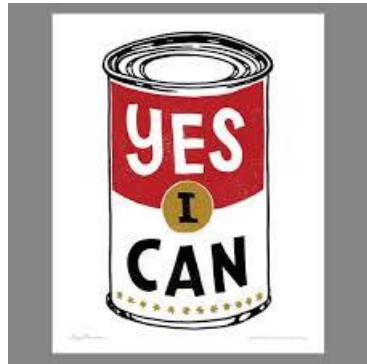
Welke niet-cognitieve leerlingkenmerken en omgevingskenmerken faciliteren cognitieve talentontwikkeling?

“Competence beliefs” & motivatie/waardering van schoolwerk

‘Effort beliefs’ (groeigerichte mindset)

“door je in te zetten, kan je bijleren en groeien”

Autonome motivatie

“ik wil mij hiervoor inzetten want ik vind dit interessant/ persoonlijk waardevol”

=> hierop inzetten in klas, verrijkingsklas/projecten, interventies, etc.

Persoons- vs procesgerichte feedback

Persoonsgerichte feedback	Procesgerichte feedback
Goed gedaan! Je bent zo slim in wiskunde!	Goed gedaan! Je hebt hard geoefend en dat loont!
Ik wist wel dat je het ging kunnen; je bent gewoon een krak in dit vak/snelle denker/....	Ik vind het knap hoe jij verschillende oplossingswijzen hebt uitprobeerd en het zo gevonden hebt!
...	...

Je bent slim of je bent het niet. En als ik het niet kan, toont dit dat ik niet slim ben

Door je in te zetten kan je bijleren en beter worden..

Zelfregulatie

- **Reguleren van leren** (cf. ‘executieve vaardigheden’ – “dirigent” van cognitieve vaardigheden)
Vooraf nadenken over doel en aanpak, monitoren, controleren, ... van leerproces

- **Doorzetten**
Doorzetten en volhouden, ook en vooral wanneer schoolwerk saai of moeilijk is (“effort regulation”)

Zelfregulatie

- Leerlingen kunnen ondersteund worden in het ontwikkelen van deze vaardigheden (“krachten” in jezelf; Kuipers, 2018)
- Door psycho-educatie, interventies bij leerlingen, of aanpassingen in de omgeving
- Externe verrijkkingsklassen: bv. leerkuil, ...

www.platformmindset.nl

Persoonlijkheidskenmerken

Nauwgezetheid

de mate waarin men in het algemeen goed georganiseerd en nauwkeurig is

=> gepaste bescheidenheid

- bij ene leerling zal het meer moeite kosten dan bij andere
- soms verwachtingen bijstellen

Persoonlijkheidskenmerken

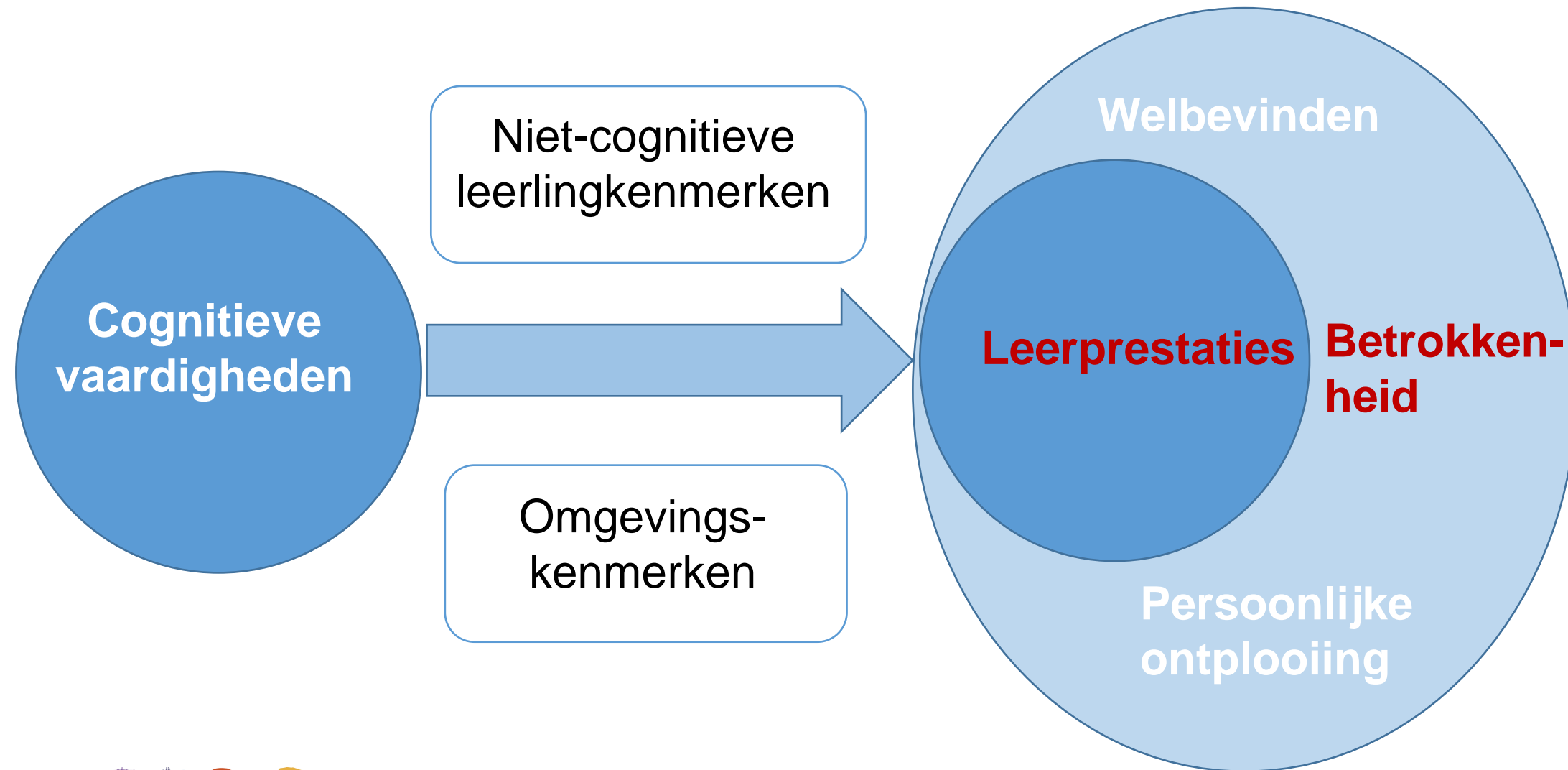
Leerhonger ('Need for Cognition')

de mate waarin men actief op zoek gaat naar cognitieve uitdaging en ervan houdt om complexe denktaken op te lossen

Meer dan cognitief talent alleen: leerhonger en interesses van begaafde leerlingen stimuleren

Jeroen Lavrijsen (KU Leuven)

Omgeving

- Onderwijsleeromgeving
- Peergroep

Onderwijsleeromgeving

Onderwijsaanpassingen: Compacten en verrijken, groeperen en versnellen, etc.

Deel 2: Onderwijs aan cognitief begaafde leerlingen: beleid, signalering en interventies 71

4 Signaleren van cognitieve begaafdheid binnen een geïntegreerd beleid op leerlingenbegeleiding 73
Sabine Sypré, Karine Verschueren, Elke Struyf

5 Wat werkt binnen en buiten de klas? Cognitief begaafde leerlingen ondersteunen op het vlak van motivatie, leren en presteren 93
Katelijne Barbier, Elke Struyf, Vincent Donche

6 Compacten en verrijken voor cognitief begaafde leerlingen 109
Pieter Verachtert

7 Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen 129
Stijn Smeets

8 Motivationale interventies bij cognitief begaafde leerlingen 147
Bart Soenens, Maarten Vansteenkiste, Michiel Boncquet, Sabine Sypré

Over de auteurs 170

INHOUD 5

Onderwijsleeromgeving

Lesgeven aan cognitief begaafde leerlingen in de klas: wat werkt?

Katelijne Barbier, Vincent Donche & Elke Struyf (Universiteit Antwerpen)

Met het ganse schoolteam aan de slag rond onderwijs aan cognitief begaafde leerlingen: een praktijkvoorbeeld

Birgit Gypen (Basisschool Sancta Maria, Leuven)

Trajecten op maat voor leerlingen in het secundair onderwijs

Ignace Ryheul (Sint-Jozef Humaniora, Brugge)

Groeien naar een geïntegreerd verrijkingsaanbod voor cognitief begaafde leerlingen

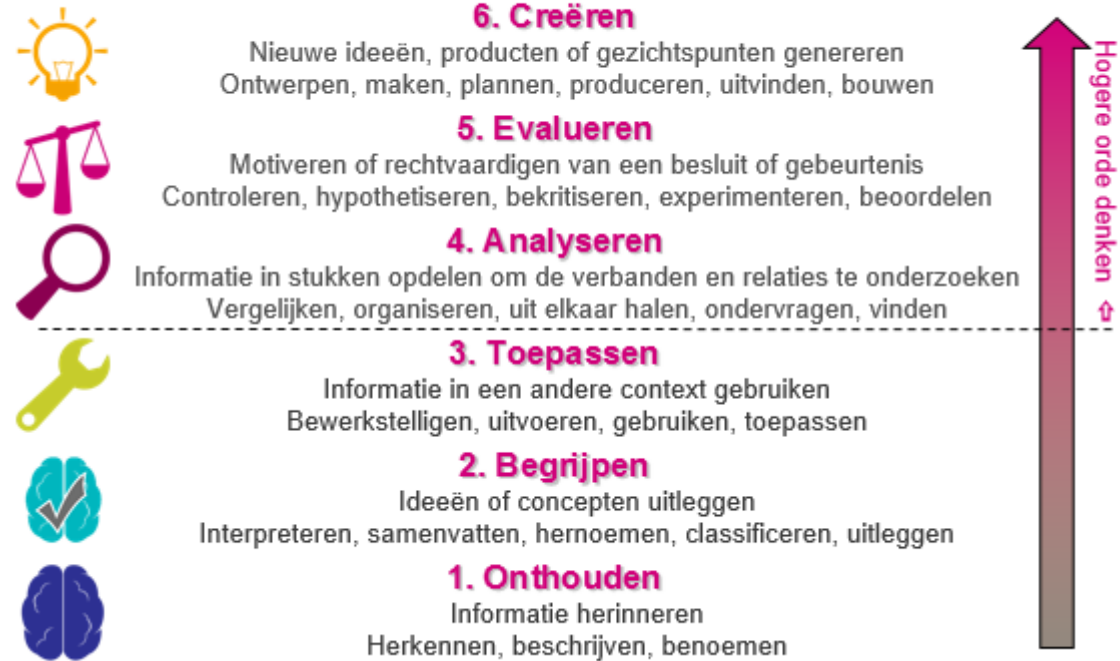
Danielle Verheye (Specialist in Gifted Education)

Leerkrachttraining

Leraren trainen om
hogere orde
denkvragen te stellen

(doctoraat Sabine
Sypré, KU Leuven & U
Gent)

Bloom's Taxonomie

Evaluatie

“In een goede toets zullen ook nadenkvragen zitten, die niet letterlijk in het boek geschreven staan. Het zijn geen vragen over wat je geleerd hebt, maar vragen waarbij je de antwoorden kan vinden met dingen die je geleerd hebt.” (Jongen van 12; uit Barbier, 2017)

Onderwijsleeromgeving: kwaliteit van leerkracht-leerlinginteracties

- Positieve relaties met begripvolle leraren die sensitief zijn voor de behoeften van de leerlingen (~ “attunement”)
- ~ hogere betrokkenheid, meer plezier, betere schoolresultaten

Ramos, De Fraine, & Verschueren, 2021; Verschueren, Steenberghs, & Lavrijsen, 2021

Onderwijsleeromgeving: kwaliteit van leerkracht-leerlinginteracties

Structuur: duidelijke verwachtingen en motiverende feedback

Boeiend, gepassioneerd lesgeven

Lavrijsen, Tracey, Verachtert, De Vroede, Soenens, Verschueren, 2021; Ramos, De Fraine, & Verschueren, 2021

Dus...

- De leerkracht doet ertoe... ook voor cognitief begaafde leerlingen
- Ontwikkelen van goede/werkbare relatie: in eerste plaats verantwoordelijkheid van volwassene
- Oudere leerlingen: zelf ook sterker in maken (“hoe kan ik best omgaan met deze leerkracht?”)

Peergroep

- **Leergerichte klasgroep**
 - verhoogt de kans dat leerlingen meer leergericht worden en beter gaan presteren (Ramos et al., 2021)
- **Normen in vriendengroepen**
 - schoolse betrokkenheid van vrienden beïnvloedt de eigen schoolse betrokkenheid (Steenberghs, Lavrijsen, Soenens, & Verschueren, 2021)

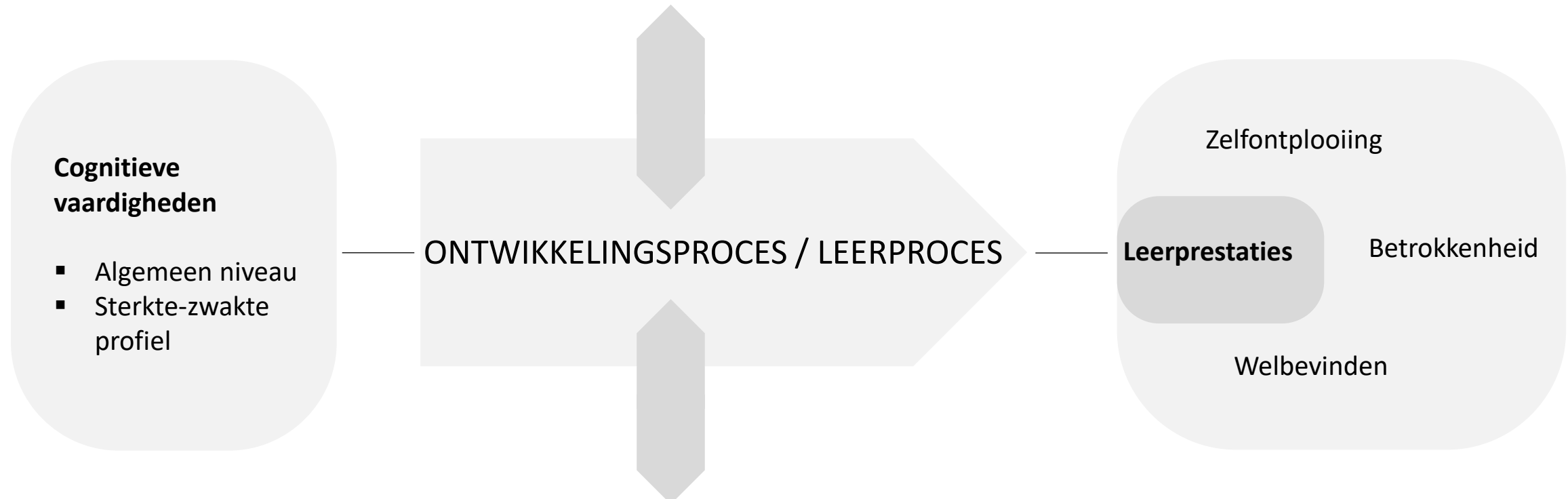
zie Steenberghs & Verschueren, namiddagsessie

Dus...

- Ook de klas/peergroep kan een verschil maken
- Invloed in twee richtingen:
 - Klasgenoten/vrienden meer betrokken => cognitief sterke leerlingen ook
 - Cognitief sterke leerlingen meer betrokken => andere leerlingen ook
 - Geen trade-off

NIET-COGNITIEVE LEERLINGKENMERKEN

KENMERKEN VAN DE OMGEVING

ONTWIKKELEN VAN COGNITIEF TALENT

Verschuieren et al., 2021; uitwerking van Prodia-model (2019)

Valorisatie

Platform TALENT

<https://www.projecttalent.be/>

<https://www.projecttalent.be/nieuwsbrief>

TALENT

[Kennisbank](#) [Thema's](#) [Externe blogs](#) [Professionelen](#) [Scholen & organisaties](#) [Werkgroepen](#) [Over TALENT](#) [Voorbeeldscholen](#) [🔍](#)

Inspireren

Ondersteunen

Uitdagen

Platform cognitieve begaafdheid

TALENT

Begaafdheid

Signaleren en diagnostiek

Differentiëren

Onderpresteren

Versnellen

Dubbel bijzonder

Verrijken

Sociaal-emotioneel

Leren en motivatie

Interactie leerling-leraar

**Schoolbeleid
cognitieve
begaafdheid**

**Uitzonderlijk
begaafd**

Tools

TALENT

Leermodules

<https://elearning.projecttalent.be/>

Gratis

Cognitieve begaafdheid

Gratis

Beleid cognitieve begaafdheid

Gratis

Signaleren

Gratis

Compacten en verrijken

Gratis

Versnellen

Handboek

Inhoud

Voorwoord	7
Deel 1: Cognitief begaafde leerlingen: actuele inzichten	11
1 Cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling: een hedendaagse visie <i>Karine Verschueren, Jeroen Lavrijsen, Sabine Sypré, Elke Struyf, Maarten Vansteenkiste, Bart Soenens, Vincent Donche</i>	13
2 Sociaal-emotioneel functioneren van cognitief begaafde kinderen en jongeren <i>Jeroen Lavrijsen, Karine Verschueren</i>	33
3 De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerlingen <i>Bart Soenens, Maarten Vansteenkiste, Michiel Boncquet, Sabine Sypré, Jeroen Lavrijsen, Karine Verschueren</i>	47

Deel 2: Onderwijs aan cognitief begaafde leerlingen: beleid, signalering en interventies	71
4 Signaleren van cognitieve begaafdheid binnen een geïntegreerd beleid op leerlingenbegeleiding <i>Sabine Sypré, Karine Verschueren, Elke Struyf</i>	73
5 Wat werkt binnen en buiten de klas? Cognitief begaafde leerlingen ondersteunen op het vlak van motivatie, leren en presteren <i>Katelijne Barbier, Elke Struyf, Vincent Donche</i>	93
6 Compacten en verrijken voor cognitief begaafde leerlingen <i>Pieter Verachtert</i>	109
7 Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen <i>Stijn Smeets</i>	129
8 Motivationale interventies bij cognitief begaafde leerlingen <i>Bart Soenens, Maarten Vansteenkiste, Michiel Boncquet, Sabine Sypré</i>	147
Over de auteurs	170

Lezingen, vormingen, lerende netwerken, mensen samenbrengen,
werken aan bewustwording, ...

De toekomst ?!

- Het werk van FWO-SBO project TALENT wordt voortgezet in *Expertisecentrum TALENT*
- Missie: onderzoek naar cognitief sterk functioneren verder zetten, bundelen en zichtbaar maken + op basis van wetenschappelijke inzichten onderwijs en begeleiding versterken
- TALENT netwerk: onderzoekers die werken rond thema cognitief sterk functioneren

Project Voorbeeldscholen

- Vlaamse Overheid selecteerde 13 'ankerscholen' en Expertisecentrum Talent
- Jaar 1: praktijken rond CSF uitwisselen en wetenschappelijk onderbouwen
- Jaar 2: via lerende netwerken kennis/praktijken/materialen/... delen met andere scholen
- Kwaliteitsvol onderwijsaanbod en een goede ondersteuning van cognitief sterk functionerende leerlingen op school

Lerende netwerken - ingeschreven scholen

Nog enkele
plaatsen
vrij!

Schrijf je in via

www.projecttalent.be/voorbeeldscholen